

پایش ید در سطح تولید

هدف اصلی پایش در سطح تولید حصول اطمینان از میزان ید نمک، خلوص نمک و سایر ویژگی‌های نمک یددار و روند اجرای برنامه در حین تولید می‌باشد.

1) تولیدکنندگان نمک موظفند نمک یددار تصفیه شده را مطابق استانداردهای کشور تولید کنند و با توجه به دستورالعمل‌های موجود کلیه واحدهای تولید کننده نمک نمونه برداری نموده و در آزمایشگاه کارخانه میزان ید نمک را اندازه‌گیری کرده، در دفتر آزمایشگاه ثبت نمایند.

2) کارشناسان اداره نظارت بر مواد غذایی و بهداشتی موظفند تا از حسن انجام کار در کارخانه اطمینان حاصل نمایند. مقداری از نمک یددار خط تولید را نمونه‌برداری نموده و با ارسال نمونه به آزمایشگاه مواد غذایی استان و آزمایش نمک در فرم مخصوص کارخانه‌هایی را که میزان ید آن‌ها در حد غیرقابل قبول است شناسایی می‌نمایند و توصیه‌های لازم را برای حل مشکل ارائه می‌دهند و اگر مشکل ادامه داشت خط تولید تا زمان تصحیح تعطیل می‌گردد.

پایش ید در سطح توزیع

پایش برنامه در مراکز توزیع (عمده فروشی، سوپر مارکت‌ها، خواربار فروشی، مغازه‌ها) یکی از اصلی‌ترین سطوح پایش برنامه است. هدف اصلی از پایش در این سطح آن است که اطمینان حاصل شود:

- همه نمک‌های مورد مصرف مردم در مغازه‌ها، سوپر مارکت‌ها و تمام مراکز توزیع یددار و تصفیه شده است.
- میزان ید این نمک‌ها مطلوب است.
- در مناطق مختلف نمک‌های غیر یددار و غیر تصفیه عرضه نمی‌شود.
- نمک مصرفی در اماکن عمومی مانند رستوران‌ها، سربازخانه‌ها، مهد کودک‌ها، کارخانه‌ها، اغذیه فروشی‌های یددار و تصفیه شده است.
- انبار شدن نمک در مغازه‌ها به‌طور صحیح انجام می‌شود یعنی خریدهای قدیمی‌تر زودتر از انبار خارج می‌شود.

- فروشندگان فقط نمک‌یددار تصفیه شده خریداری کرده و توزیع می‌کنند. منابع نمک غیر ید و تصفیه نشده باید پیگیری شده طبق دستورالعمل‌ها عمل شود.

مسوول نظارت بر مواد غذایی در سطح عرضه و توزیع، بهداشت محیط (مرکز سلامت محیط و کار) است. به همین دلیل این مرکز عضوی فعال در کمیته علمی و برنامه‌ریزی حذف اختلالات ناشی از کمبود ید بوده و متولی امر پایش برنامه در سطح توزیع می‌باشد. فعالیت‌های انجام یافته در این زمینه به شرح ذیل است.

پایش در مراکز فروش

نمونه‌برداری از نمک‌های یددار تصفیه شده در مراکز فروش مناطق فروش شهری طبق یک دستورالعمل مدون توسط کارکنان بهداشت محیط صورت می‌گیرد و نمونه‌های نمک در فواصل زمانی مناسب (هر سه ماه یکبار) به آزمایشگاه‌های کنترل غذا در استان‌ها ارسال می‌شود. میزان ید این نمک‌ها اندازه‌گیری و در فرم مخصوص ثبت و به دفتر بهبود تغذیه جامعه ارسال می‌گردد. بنابراین سالیانه از کل کشور بیش از هزار نمونه مورد آزمون قرار می‌گیرد. کارخانه‌هایی که میزان ید نمک آن‌ها در حد غیر قابل قبول است بدین صورت شناسایی می‌شود و کارشناسان اداره نظارت بر مواد غذایی توصیه‌های لازم را برای حل مشکل ارائه می‌دهند و اگر مشکل ادامه داشت خط تولید تا زمان تصحیح تعطیل می‌گردد.

توجه:

در مواردی که نمک غیر قابل مصرف است با توجه به فرم‌های موجود، اداره نظارت بر مواد غذایی استان اقدامات زیر را با توجه به دستورالعمل انجام می‌دهد:

1- به کارخانه اخطار کتبی داده می‌شود.

2- تعطیل موقت کارخانه تا رفع مشکل را صورت می‌دهد.

3- اگر کارخانه در استان دیگری بوده‌است. مراتب را به اداره نظارت بر مواد غذایی آن استان منعکس می‌نمایند.

پایش در اماکن عمومی و مراکز عرضه مواد غذایی

طبق یک دستورالعمل مدون کارکنان بهداشت محیط با مراجعه به اماکن عمومی و مراکز عرضه مواد غذایی از قبیل بیمارستان‌ها، رستوران‌ها، اغذیه‌فروشی‌ها، کارگاه‌ها یا کارخانه‌ها، مهدکودک‌ها، سربازخانه‌ها، مدارس (ابتدایی،

راهنمایی و دبیرستان) یددار بودن نمک‌های مصرفی این واحدها را با استفاده از محلول ید سنج مورد آزمایش قرار می‌دهند و نتیجه را در فرم مخصوص ثبت می‌نمایند. این اطلاعات درصد یددار بودن نمک‌های مصرفی اماکن عمومی و مراکز عرضه مواد غذایی را نشان می‌دهد.

1. پایش برنامه در سطح خانوار

هدف نهایی پایش برنامه آن است که مقدار ید کافی به مصرف خانوار برسد. به منظور پایش برنامه در سطح خانوار معمولاً از دو شاخص زیر استفاده می‌شود:

1- پایش میزان پوشش مصرف نمک یددار

به منظور اطلاع از پوشش مصرف نمک یددار در خانوارهای شهری و روستایی سعی شده است در بررسی‌های بخش بهداشت که برای اهداف دیگر طراحی می‌شوند. فقط یک سؤال، به منظور تعیین میزان دسترسی خانوارها به نمک یددار با استفاده از کیت یدسنج، گنجانده شود. در انی بررسی نمک مصرفی خانوار با کیت یدسنج آزمایش می‌شود تغییر رنگ آبی یا بنفش نشانه یددار بودن نمک است. در نمودار زیر روند صعودی پوشش مصرف نمک یددار خانوارها را در منطقه‌های شهری و روستایی کشور در طی سال‌های اجرای برنامه دیده می‌شود.

پایش در مناطق روستایی:

پایش نمک‌های یددار در روستاها توسط بهورز انجام می‌شود و اقداماتی که بهورزان باید انجام دهند به شرح زیر می‌باشد:

بهورزان موظفند ماهانه یک بار به مغازه‌های روستا مراجعه نموده چنانچه نمک یددار عرضه شود. مغازه‌دار را تشویق نمایند در غیر این صورت به او تذکر دهند که تنها مجاز به توزیع نمک یددار است و نباید نمک غیر یددار در مغازه موجود باشد همچنین طرز نگهداری و انبار کردن نمک یددار را به مغازه‌دار متذکر گردد و توصیه نماید که برای حیوانات اهلی نیز از نمک‌یددار استفاده شود، اگر در ماه‌های بعد هنوز در مغازه نمک غیر یددار موجود بود مراتب را از طریق ناظر خانه بهداشت به کمیته فرعی آموزش و تولید و توزیع نمک‌یددار استان یا کمیته شهرستان اطلاع دهند.

2- بهورز باید هر شش ماه یکبار برای ارائه آموزش‌های لازم به مدرسه مراجعه نموده و قبلاً از دانش‌آموزان بخواهد یک قاشق چایخوری از نمک مصرفی خانواده خود را در یک کاغذ کوچک پیچیده و آن را به مدرسه بیاورند و نتیجه آزمایش را در دفتر مدرسه یادداشت کند تا بتواند آن را با نتیجه آزمایش‌های قبلی مقایسه نماید و نتیجه آزمایش را در دفتر مدرسه یادداشت کند تا بتواند آن را با نتیجه آزمایش‌های قبلی مقایسه نماید. در جریان این دیدار بهورز باید آموزش‌های بهداشتی لازم را در زمینه لزوم مصرف نمک یددار با تأکید بر استفاده از نمک‌های یددار تصفیه و شستشو و مزایای مصرف آن و سایر برنامه‌های بهداشتی به دانش‌آموزان ارائه نماید.

3- طبق برنامه‌های جاری بهورز هر سال در زمان سرشماری خانوار (اول سال) به خانه‌ها مراجعه و اطلاعاتی را از خانوار گرفته و در برگه وضعیت محل سکونت از نظر بهداشت محیط که بعداً در پرونده خانوار نگهداری می‌شود درج می‌کند، بنابراین بهورز نمک مصرفی خانواده را با محلول یدسنج آزمایش می‌کند نتیجه را در بند 15 برگه فوق‌الذکر ثبت می‌نماید، بعد از سرشماری تعداد کل خانواده‌هایی را که از نمک یددار مصرف می‌کنند حساب نموده و در جدول نمک یددار که بر روی زیج حیاتی به چاپ رسیده است منتقل می‌نماید.

این اطلاعات می‌تواند بهورز را از کفایت برنامه‌های آموزشی IDD و تأثیر آن مطلع سازد.

محتوای این جدول به شرح زیر می‌باشد:

روستا	تعداد کل خانوار	تعداد خانوارهایی که از نمک یددار استفاده می‌کنند	درصد
اصلي			
قمر			
جمع			